OBAVY Z „BĚŽNÉ ŠKOLY“ U RODIČŮ VOLÍCÍCH TŘÍDY SE ZAMĚŘENÍM NA 1. STUPNI ZŠ

CONCERNS REGARDING “REGULAR SCHOOL” AMONG PARENTS CHOOSING SPECIALTY CLASSES IN ELEMENTARY SCHOOLS

Radka Smith Slámová[1]

[1] Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Příspěvek představí výsledky studie mapující proces volby tříd se zaměřením při vstupu dítěte do 1. třídy. S využitím výzkumného designu zakotvené teorie bylo zjišťováno, proč a jak si rodiče tento typ tříd vybírají. Hlavní metodou sběru dat bylo 24 hloubkových rozhovorů se středostavovskými rodiči se zájmem o třídy se zaměřením, učiteli a zastupiteli. „Obavy rodičů z běžné školy“ se vynořily jako důležitá kategorie pro vysvětlení zkoumaného jevu. Diskutovány jsou způsoby, jakými by se mohla veřejná škola k obavám rodičů postavit, aniž by zanevřela na svou úlohu hájit zájem všech žáků.

Klíčová slova: *volba školy, základní škola, zapojení rodičů, třídy se speciálním zaměřením, zakotvená teorie*

Abstract

The paper presents the results of a study mapping the process of choosing a specialty class by parents whose child is entering primary school in urban Czechia. A constructivist grounded theory approach was implemented to clarify why and how parents choose such classes. The main data collection method involved 24 in-depth interviews with middle-class parents interested in specialty classes, teachers and district representatives. “Parents’ concerns about the public schools” emerged as an important category for explaining the examined process. Following are suggestions on how the Czech public schools could approach the parents‘ anxieties while simultaneously protecting the interest of all pupils.

Keywords: *school choice, primary school, parent involvement, classes with a special emphasis, grounded theory*

1 Úvod

Příspěvek se zaměřuje na obavy z „běžné školy“ u rodičů, kteří si při vstupu dítěte do 1. třídy vybrali třídu se zaměřením místo běžné třídy na své spádové škole. Jedná se o dílčí výstup kvalitativní studie mapující proces volby tříd se zaměřením v krajských městech a jejich okolí. Cílem příspěvku je objasnit, jaké obavy ze spádové školy, případně z „běžné školy,“ přispívají k rozhodnutí rodičů vybrat si třídu se zaměřením.

2 Teorie

Na 1. stupni českých základních škol fungují třídy s různým zaměřením (např. Montessori, pro nadané, bilingvní, intuitivní), o jejichž množství a způsobu fungování jsou k dispozici jen omezené informace. Studie však naznačují, že jsou třídy se zaměřením v nadměrné míře vyhledávány dobře situovanými rodiči (Greger & Soukup, 2014; Straková & Simonová, 2015) a podobně jako v zahraničí tedy umožňují ranou vnější diferenciaci žáků (Berisha & Seppänen, 2017). Rodiče volící tyto třídy provádějí volbu spadající do kategorie „ryba ve vodě“ (Reay, 2008, s. 90), v důsledku níž dítě z hlediska etnicity či sociální třídy zapadne mezi své spolužáky. Tato individuální volba rodičů má veřejné důsledky, neboť přispívá k prohlubování rozdílů mezi školami (Saporito, 2003). Rozhodování rodičů je zde nahlíženo optikou teorie omezené racionality, protože v kontextu omezených informací o školách hrají v rozhodování rodičů důležitou roli „horké“ informace sdílené v sociálních kruzích (Ball & Vincent, 1998), předsudky (Holme, 2002) a první dojmy při návštěvách škol (Simonová, 2015).

3 Metodologie výzkumu

Výzkumným designem byla zakotvená teorie vycházející z konstruktivistického pojetí (Charmaz, 2014). V letech 2018–2020 bylo provedeno 24 rozhovorů s rodiči střední a vyšší střední třídy se zájmem o třídu se zaměřením na jiné než své spádové škole, učiteli v kontaktu s těmito rodiči a zastupiteli. Respondenti byli osloveni na akcích pro rodiče, v předškolních klubech, prostřednictvím třídních učitelů a pomocí metody sněhové koule, vhodné pro dosažení obtížně dostupných populací (Heckathorn, 1997). Dotazy směřovaly na zvažované

školy, kritéria výběru, důvody zamítnutí spádové školy a okolnosti ovlivňující celý proces. Analýza dat probíhala souběžně s rozhovory a pomáhala směřovat sběr dat k objasnění důležitých kategorií a vztahů mezi nimi. Rozhovory byly doplněny návštěvami informačních schůzek pro rodiče a analýzou webů škol.

4 Výsledky

Z analýzy se vynořilo několik kategorií důležitých pro vysvětlení rozhodovacího procesu rodičů volících třídy se zaměřením (např. vnímané potřeby dítěte, diskurz v rodičovském kruhu, schopnost kompenzovat negativa spádové školy). Jako klíčová byla identifikována kategorie „obavy rodičů z běžné školy", jež je náplní tohoto příspěvku. Z obav rodičů se rodí mnohé naděje, k nimž se rodiče upínají při své volbě třídy se zaměřením. Představeny budou dvě kategorie obav a jejich provázanost s kategorií „vnímané potřeby dítěte".

5 Závěry a diskuse

Obavy středostavovských rodičů z veřejné školy jsou předmětem mnoha zahraničních studií uskutečněných v městských oblastech s pestrým socioekonomickým či etnickým složením (Cucchiara, 2013; Noreisch, 2007; Saporito, 2003). Tato studie ukázala, že také u nás se tito rodiče vyhýbají některým spádovým školám ve prospěch tříd se zaměřením či jiných alternativ, navzdory nižší socioekonomické/etnické diverzitě zkoumaných městských částí v porovnání se zahraničím. Obavy ze spádové školy, případně z „běžné školy", hrají v rozhodování rodičů důležitou roli. Na základě zkušeností ze zahraničí (Posey-Maddox, 2014; Schaller & Nisbet, 2020) jsou diskutovány způsoby, jakými by mohla veřejná škola na obavy rodičů střední třídy zareagovat, aniž by tím poškozovala zájem ostatních žáků.

Poděkování

Výzkum byl financován Grantovou agenturou Univerzity Karlovy v Praze (projekt Volba výběrových tříd na 1. stupni veřejné základní školy č. 58420/2020). Autorka děkuje za podporu.

6 Literatura

Cucchiara, M. B. (2013). *Marketing schools, marketing cities: Who wins and who loses when schools become urban amenities.* The University of Chicago Press.

Greger, D., & Soukup, P. (2014). *Sekundární analýzy výsledků šetření PIRLS 2011 a TIMSS2011.* Praha: Česká školní inspekce. www.csicr.cz/getattachment/1686a360-d008-478d-ab0c- b92c623be99

Posey-Maddox, L. (2014). *When middle-class parents choose urban schools: Class, race, and the challenge of equity in public education.* The University of Chicago Press.

Schaller, S., & Nisbet, E. (2020). Regulating private support for public goods: De--clubbing public schools. *Journal of Education Policy, 35*(3), 287–314. https://doi.org/10.1080/02680939.2018.1547423

Simonová, J. (2015). *Volba školy v primárním vzdělávání jako důležitý mechanizmus ovlivňující spravedlivý přístup ke vzdělávání* [Disertační práce, Univerzita Karlova]. http://hdl.handle.net/20.500.11956/65474

Straková, J., & Simonová, J. (2015). Výběr základní školy v ČR a faktory, které jej ovlivňují. *Sociologický časopis*, *51*(4), 587–606. https://doi.org/10.13060/00380288.2015.51.4.208